

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padome

Meistaru iela 10-502, Rīga, LV-1050, tālr. 27343432, e-pasts seplp@seplp.lv, www.seplp.lv

Rīgā, 08.10.2024.

Nr. 21/6-3

Atzinums par 2024. gada 5. septembrī LTV1 pārraidīto raidījumu “Lībieši. Tad un tagad”

2024. gada 9. septembrī Latvijas sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons (turpmāk tekstā arī – ombuds) ir saņēmis [...] (turpmāk – Iesniedzējs) iesniegumu (turpmāk – Iesniegums) “Par Latvijas otrās pamattautas – lībiešu – noniecināšanas novēršanu Latvijas mediju telpā un adekvātas informācijas nodrošināšanu sabiedrībai par lībiešiem”, kurā pievērsta uzmanību VSIA “Latvijas Televīzija” (turpmāk – LTV) kanālā “LTV1” 2024. gada 5. septembrī pārraidītā dokumentālā stāstu cikla “Lībieši. Tad un tagad” 1.epizodei.

Iesniegumā teikts, ka minētā dokumentālā stāstu cikla pirmajā epizodē:

1. *Sniegti maldinoši apgalvojumi par lībiešu izcelsmi un vietu Latvijā;*
2. *Sniegti maldinoši apgalvojumi par lībiešu nemateriālās kultūras pastāvēšanu mūsdienās;*
3. *Konstatējami centieni attaisnot lībiešu piespiedu pārvietošanu un asimilāciju 19. gadsimtā;*
4. *Konstatējami arī citi nepatiesi apgalvojumi saistībā ar lībiešiem;*
5. *Raidījuma veidotāji apzināti koriģējuši raidījumā iesaistīto lībiešu tautību;*
6. *Raidījums izmanto lībiešu tematiku kā fona elementu citu tēmu atspoguļošanai.*

Iesniedzējs uzskata: *Esošajā veidolā raidījums nevis iepazīstina ar Latvijas otro pamattautu – lībiešiem –, bet drīzāk to **noniecina** [izcēlums mans – E.A.]; nodrošina nevis sabiedrības informēšanu, bet kalpo kā **dezinformācijas avots** [izcēlums mans – E.A.], radot **maldinošu priekšstatu** [izcēlums mans – E.A.] par lībiešu vēsturi, kopienu, tās mantojumu, mūsdienu izpausmēm un problemātiku.*

*Situācijā, kad sabiedrībā akūti trūkst zināšanu par lībiešiem, to lomu un mantojumu, un viedoklis par lībiešiem pārlieku bieži ir balstīts **aizspriedumos un nepamatotos pieņēmumos** [izcēlums mans – E.A.], Latvijas sabiedriskajiem medijiem būtu jāizturas īpaši atbildīgi, nodrošinot sabiedrībai saturiski pilnvērtīgu un kvalitatīvu saturu, kas veidots ar izpratni un iedziļināšanos.*

Norādīto apsvērumu vadīts, Iesniedzējs lūdz ombudam *izvērtēt raidījuma atbilstību Žurnālistu ētikas kodeksam, it īpaši tā 2.1., 2.2., 2.7. un 3.2. punktam.*

Lai izvērtētu Iesniegumā norādītos iespējamus profesionālās ētikas principu pārkāpumus, ombuds no 2024. gada 10. septembra līdz 2024.gada 7. oktobrim:

- iepazīnās ar Iesniegumā minēto LTV1 raidījumu (turpmāk – Raidījums);
- 2024. gada 18. septembrī nosūtīja rakstiskus jautājumus LTV galvenajai redaktorei Sigitai Roķei un 25. septembrī saņēma atbildes uz tiem;
- iepazīnās ar dokumentālā stāstu cikla veidotāju – neatkarīgās producentu grupas SIA “Satura darbnīca TAPT” skaidrojošo vēstuli;
- konsultējās ar Latvijas vēstures ekspertiem.

Izvērtējot Iesniegumu, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

konstatē:

[1] LTV galvenā redaktore Sigita Roķe savā 2024. gada 25. septembra atbildes vēstulē, atbildot uz ombuda 2024. gada 9. septembrī uzdotajiem jautājumiem, sniedz šādu informāciju:

1) par LTV sadarbības formu ar SIA “Satura darbnīca TAPT”:

Raidījums “Lībieši. Tad un tagad” izveidots pilnībā ar LTV finansējumu. Ar neatkarīgo producentu SIA “Satura darbnīca TAPT” LTV noslēgusi raidījuma izveides līgumu. Tajā cita starpā noteikts, ka:

- *“Sabiedrība ir atbildīga par Raidījuma satura atbilstību Latvijas Republikas tiesību normu noteikumiem un Līguma noteikumiem.*
- *Sabiedrība veido Raidījumu augstā mākslinieciskā un tehniskā kvalitātē, atbilstoši Līguma noteikumiem un Televīzijas tehniskajiem noteikumiem, kuri pievienoti Līgumam kā pielikums Nr.3, kā arī **Televīzijas Ētikas un rīcības kodeksam** [izcēlums mans – E.A.]. Sabiedrībai Televīzijas tehniskie noteikumi un Ētikas un rīcības kodekss ir zināmi. Sabiedrībai ir saistoši Televīzijas programmu daļas norādījumi un ieteikumi attiecībā uz Raidījumu veidošanu.*
- *Sabiedrība veido Raidījumu Līguma noteikumos norādītās hronometrāžas ietvaros, kā arī*

respektē Televīzijas redakcionālo atbildību programmu veidošanā.

- 2) par LTV redakcionālo atbildību dokumentālā raidījuma cikla “Lībieši. Tad un tagad” satura veidošanā:

*LTV Programmu daļa un satura redaktors akceptē raidījuma satura koncepciju, radošos un vizuālos risinājumus, raidījumu vadītājus (ja tādi ir), epizožu satura plānojumu, bet pati **satura veidošana, avotu, faktu atlase un pārbaude ir raidījuma veidotāju atbildībā** [izcēlums mans – E.A.]. SIA “Satura darbnīca TAPT” ir ilggadīgi LTV sadarbības partneri un veidojuši daudzus kvalitatīvus raidījumus.*

*Līgumā noteiktajos termiņos noskatīšanai tiek iesniegts “melns materiāls”, pēc tā tiek sniegti ieteikumi un veidota raidījuma galīgā versija. LTV satura redaktori **nepārbauda** raidījumos citēto ekspertu teikto un apgalvoto, jo tie raidījuma kontekstā tiek vērtēti kā kompetenti avoti un to izvēle un uzdotie jautājumi ir **raidījumu veidotāju redakcionāla izvēle un atbildība** [izcēlumi mani – E.A.].*

- 3) par dokumentālā raidījuma cikla “Lībieši. Tad un tagad” mērķiem:

*[..] dokumentālo stāstu cikla “Lībieši. Tad un tagad” mērķis bija veidot izzinošus raidījumus par **lībiešu vēsturi** un kopienu šodien, **veicināt izpratni un zināšanas** par Latvijas otrās pamattautas – lībiešu – būtisko lomu Latvijā [izcēlumi mani – E.A.]. Arī raidījuma veidotāji, neatkarīgie producenti uzsver, ka raidījumu veidojuši ar pietāti un cieņu pret lībiešiem. Saskaņā ar raidījuma veidotāju “Satura darbnīcas TAPT” ieceri, raidījuma centrā ir **cilvēkstāsti** [izcēlums mans – E.A.]. Katra epizode ir veltīta kādai citai virstēmai un tiek skatīta gan pagātnes, gan tagadnes griezumā, iemūžinot cilvēku daudzveidīgos stāstus, atmiņas un viedokļus konkrētā situācijā un kontekstā. **Sabiedrisko mediju veidotā satura mērķis nekad nav bijis un nekad nebūs noniecināt Latvijas otro pamattautu – lībiešus** [izcēlums mans – E.A.].*

- 4) par dokumentālā raidījuma cikla “Lībieši. Tad un tagad” pirmā raidījuma kvalitātes izvērtēšanu:

LTV galvenā redaktore norāda uz diviem labojumiem, kas veikti raidījuma saturā pēc iesnieguma saņemšanas (labotā raidījuma versija ir pieejama sabiedrisko mediju portālā <https://replay.lsm.lv/lv/ieraksts/ltv/336444/libiesi-tad-un-tagad-1-raidijums-precizets> ar norādi - precizēts:

- *Atkārtoti sazinoties ar raidījumā dalībniecēm Ullu Fraser un Dženetu Marinsku, raidījuma titros apzīmējuma “lībiešu pēctece” vietā norādīts “lībiete”. Trešā varone nav šādu labojumu*

vēlējusies.

- *Izvietojot raidījumā papildus grafiku, labota neprecizitāte - Gunāra Laicāna apgalvojums, ka “sklanda” ir žogs lībiešu valodā.*

[2] Iesniegumā ir pievērsta uzmanība 2024.gada 5.septembrī kanālā “LTV1” pārraidītā dokumentālu stāstu cikla “Lībieši. Tad un tagad” pirmā raidījuma satura kvalitātei. Iesnieguma konstatējošajā daļā ir aprakstītas Iesniedzēja pretenzijas par Raidījuma saturu. Par katru no tām raidījuma veidotāji SIA “Satura darbnīca TAPT” (turpmāk tekstā arī – Raidījuma veidotāji) ir snieguši detalizētu skaidrojumu. Lai pretenzijas un atbildes būtu iespējams vieglāk uztvert, turpmākajā tekstā tiks secīgi citēti abu pušu svarīgākie argumenti:

- 1) Par Ziemeļkurzemes t.s. Lībiešu krasta lībiešu izcelsmi.

Iesniedzējs: *Raidījumā sniegti maldinoši apgalvojumi par lībiešu izcelsmi un vietu Latvijā.*

Raidījumā ievaddaļā tā veidotāju pieaicināts dalībnieks, [...] min virkni maldinošu apgalvojumu, kas raidījuma kontekstā izskan kā vispārzināmi fakti, t. i., ka lībieši ienākuši Kurzemē 16. gadsimtā vai pat vēlāk; lībieši ir diaspora, kas ienākusi no Igaunijas vai Somijas; lībieši ir sāmsalieši (t. i., igauņi), kas ieradušies Kurzemē skaistākas dzīves meklējumos.

Iesniedzējs ne tikai norāda uz šo apgalvojumu nezinātniskumu un absurdumu no lībiešu vēstures viedokļa, bet uzskata, ka tādējādi tiek pārkāpts Likuma “Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju” preambulā teiktais *Latvijas Republikā dzīvo latviešu nācija, sena pamattautība — lībieši, kā arī nacionālās un etniskās grupas*; Valsts valodas likuma 4. pantā noteiktais *Valsts nodrošina lībiešu valodas kā pirmiedzīvotāju (autohtonu) valodas saglabāšanu, aizsardzību un attīstību*, kā arī Latviešu Vēsturisko zemju likuma preambulā rakstītais *Latviešu vēsturiskajās zemēs uz kuršu, latgaļu, sēļu un zemgaļu sentautu, kā arī seno pirmiedzīvotāju — lībiešu — kultūras un valodas bāzes veidojusies latviešu nācija.*

Raidījuma veidotāji noraida šādus pārmetumus, uzskatot, ka Iesniedzējs *Raidījumā teikto par Ziemeļkurzemes piekrastes daļas iedzīvotāju noteiktā laika posmā iespējamo ieceļošanu savā vēstulē tendenciozi un nepamatoti attiecina uz lībiešiem kopumā vai Kurzemes lībiešiem kopumā.*

Kā arī, ka Iesniedzējs *savā vēstulē nepamatoti saista Raidījumā teikto par konkrētas teritorijas migrācijas procesiem ekskluzīvi ar lībiešiem. Šāda etnocentriska pieeja, izceļot tikai vienas tautības vēsturiskās gaitas konkrētajā apvidū, Raidījuma veidotāju skatījumā nebūtu pieļaujama sabiedriskajā televīzijā.*

- 2) Par lībiešu nemateriālās kultūras pastāvēšanu.

Iesniedzējs: *Raidījumā sniegti maldinoši apgalvojumi par lībiešu nemateriālās kultūras pastāvēšanu mūsdienās.*

Raidījumā R. Grīnbergs apgalvo, ka padomju laikos lībiešu kultūra ir pazudusi un tradīcijas ir pārmantotas tikai atmiņu stāstos.

Apgalvojums ir apzināti maldinošs un ir pretrunā ar Nacionālajā nemateriālā kultūras mantojuma sarakstā iekļautā elementa – Lībiešu kultūrtelpas – pieteikumam, kurā uzskaitītas visas tās nemateriālās kultūras izpausmes, kas ir lībiešu kopienas pārmantotas dzīvā un nepārtrauktā tradīcijā un tiek koptas un uzturētas nepārtraukti.

Raidījuma veidotāji Iesniedzēja uzskatus par lībiešu nemateriālās kultūras pastāvēšanu mūsdienās skaidro kā viņa personīgo viedokli, kādā apjomā ir saglabājusies un tiek kopta lībiešu nemateriālā kultūra, taču aicinām respektēt citu cilvēku domas un vērtējumu, kas var atšķirties no [...] [Iesniedzēja] viedokļa.

3) Par attieksmi pret lībiešu piespiedu pārvietošanu un asimilāciju.

Iesniedzējs: *Raidījumā konstatējami centieni attaisnot lībiešu piespiedu pārvietošanu un asimilāciju 19. gadsimtā.*

Ar šo stāstījumu G. Laicāns marginalizē galveno notikumu 19. gadsimtā, kas uz visiem laikiem mainīja lībiešu kopienas pastāvēšanas pamatus Ziemeļkurzemē – Dundagas muižas pēc Lībiešu dumpja veikto mērķtiecīgo lībiešu asimilāciju, pārvietojot daļu lībiešu uz latviešu apdzīvotajām teritorijām un aizstājot viņus ar latviešiem, – kā arī attaisnot tiešo atbildīgo – Dundagas muižas īpašnieku.

Raidījuma veidotāji šādus pārmetumus noraida - *Raidījumā pievēršoties minētajiem notikumiem, tiek atgādināts, ne marginalizēts minētais vēsturiskais notikums. Ne fakta, ne viedokļa formā netiek attaisnota baronu veiktās piespiedu pārvietošanas.*

4) Par lībiešu kopienas piespiedu pārvietošanu PSRS okupācijas laikā.

Iesniedzējs neuzskata, ka *galvenais iemesls, kādēļ lībiešiem bija jāpamet pēdējā lībiešu kompakti apdzīvotā teritorija – Lībiešu krasts –, bija Irbenes radioteleskopa būvniecība, norādot, ka [...] galvenais iemesls lībiešu kopienas piespiedu pārvietošanai bija PSRS robežzonas rezultātā ieviestais individuālās zvejas aizliegums, savukārt teleskopa būvniecība un plaša PSRS karaspēka daļu izvietošana lībiešu ciemu apkaimē bija sekas lībiešu aiziešanai.*

Raidījuma veidotāji savā vēstulē norāda, ka šāda raidījumā R. Grīnberga teiktā interpretācija ir aplama. R. Grīnberga citāts par Irbeni skan sekojoši: *“Jā, un šis arī ir tas galvenais objekts, tā slepenā bāze – radioastronomijas centrs tas ir mūsdienās, bet tajā brīdī tas bija tāds spieģošanas iekārta, un tas ir tas iemesls kādēļ lībiešiem no tā piekrastes teritorijas daļas bija arī jāatstāj savas mājas un daudzi arī pārcēlās uz dzīvi citviet un krasts kļuva tukšs, tā bija tā aizslēgtā daļa, aizslēgtais krasts.”* Viņa teiktas, ka lībiešiem bija jāpamet PSRS paraboliskās antenas iekārtas un tai pieguļošās slepenās militārās izlūkošanas kompleksa teritorija Irbenē nav pretrunā tam, ka bija arī citi iemesli, kāpēc lībieši PSRS laikā pameta lībiešu apdzīvotas piekrastes teritorijas citviet Kurzemes piekrastē.

5) Par vārda “sklanda” izcelsmi.

Iesniedzējs norāda uz kļūdaino šī vārda izcelsmes skaidrojumu raidījumā – *G. Laicāns apgalvo, ka “sklanda” ir žogs lībiešu valodā, lai gan šāda vārda lībiešu valodā nav un nevar būt, jo vārds ir kursiskas cilmes.*

Raidījuma veidotāji atzīst šo kļūdu – *Vienīgā neprecizitāte, kuru mēs atzīstam, ir Gunāra Laicāna apgalvojums, ka “sklanda” ir žogs lībiešu valodā. Pateicamies [...] par vērību, kas mums ļauj vēl vairāk raidījumā uzsvērt, kā institūciju pētītā vēsture un uzturētie naratīvi mēdz nesakrist ar iedzīvotāju sociālo atmiņu, kas pats par sevi nav nekas pārsteidzošs un kuru būtu nepieļaujami publicēt. Jau esam veikuši darbības – un izvietojusi raidījuma failā papildus grafiku, kas uz to norāda un paskaidro šīs alošanās iespējamus [...].*

6) Par tautības norādi raidījuma titros.

Iesniedzējs: Raidījuma veidotāji apzināti koriģējuši raidījumā iesaistīto lībiešu tautību.

Raidījumā iesaistīti arī vairāki lībiešu kopienas pārstāvji, taču neatkarīgi no viņu pašidentifikācijas raidījuma veidotāji visiem šādiem dalībniekiem tautības "lībietis" vietā norādījuši "lībiešu pēctecis", arī raidījuma dalībniekam, kurš paziņo savu tautību "lībietis" pašā raidījumā.

Šādas tautības korekcijas ne tikai nav pieļaujamas (sk. secinājumu daļu), bet arī atbalsta raidījuma caurviju naratīvu, kas pretēji raidījuma nosaukumam ("Lībieši. Tad un tagad"), tiecas atainot lībiešus kā kaut ko marginālu un mūsdienās reāli nepastāvošu. Tāpat šādi pārveidojumi vedina skatītāju domāt, ka raidījuma dalībnieka mutiski paustie apgalvojumi par viņa tautību ir nepatiesi.

Raidījuma veidotāji: Vēršam uzmanību, ka saskaņā ar Latvijas literārās valodas vārdnīcu un Janīnas Kursītes Virtuves Vārdeni (skat. tezaurs.lv), "pēctecis" nav nedz kas margināls, nedz arī neapzīmē ko "mūsdienās reāli nepastāvošu". Proti, vārdam "pēctecis" ir divas nozīmes:

1. Cilvēks attiecībā pret saviem vecākiem, arī senčiem; pēcnācējs.

2. Cilvēks, kas darbojas (kādā nozarē) pēc kāda cita; cilvēks, kas turpina kādu darbu, tradīcijas.

Citiem vārdiem sakot, normatīvā izpratnē "pēctecis" attiecībā pret saviem vecākiem lībiešiem, arī senčiem, ir pēcnācējs un/vai tradīcijas uzturētājs. Raidījumā tiek izmantotas abas šī vārda nozīmes. Tādējādi nav pamata uzskatīt, ka lietotais apzīmējums būtu pretrunā Raidījuma dalībnieku paustajam, ka viņi ir lībieši un pretēji [...] paustajam, netiek patvarīgi pārveidota raidījumā iesaistīto lībiešu tautība. Tieši otrādi, tiek demonstrēti un arī uzsvērti lībiešu centieni turpināt tautas tradīcijas.

Raidījuma veidotāji norāda, ka pēc iesnieguma saņemšanas esam atkārtoti sazinājušies ar Raidījuma dalībniekiem, izskaidrojot mūsu redakcionālo lēmumu, kā norādīt tautību, vienlaicīgi dodot iespēju pašiem izvēlēties, kādu apzīmējumu viņi vēlas pie sava uzvārda. Tā rezultātā esam divām no raidījuma dalībniecēm to koriģējuši, bet vienai atstājuši nemainīgu, kas apliecina, ka pastāv daudzveidīgas pašidentifikācijas interpretācijas un tās, kuras tiek lietotas institucionālajā vidē, ne vienmēr sakrīt ar pašu cilvēku pieņemtajām.

7) Par Raidījuma nosaukuma "Lībieši. Tad un tagad" atbilstību tā saturam.

Iesniedzējs uzskata, ka Raidījums izmanto lībiešu tematiku kā fona elementu citu tēmu atspoguļošanai. [...] pretēji nosaukuma radītajam iespaidam lībieši tajā ir sekundārs elements. [...] Raidījuma saturs kopumā kontrastē ar nosaukumu un rada maldinošu iespaidu, tajā trūkst skaidri nolasāma vēstījuma pavediena, adekvāta konteksta, tāpēc neinformētam (un arī informētam) skatītājam raidījums ir grūti uztverams un sniedz fragmentāru un izkropļotu informāciju. It īpaši tas attiecināms uz skatītāju, kurš, sekojot nosaukumam, tomēr gribētu kaut ko vairāk uzzināt par to, kas tad ar lībiešiem noticis tad un kas – tagad.

Raidījuma veidotāji savā atbildē norāda: [...] uzskatām, ka Raidījumā ir godināta un pozitīvā gaismā izcelta viena no Latvijas pamattautām, tostarp, to nedēvējot par "otro" pamattautu, kā tā vairākkārt apzīmēta [...] vēstulē.

Vēlamies uzsvērt, ka šī dokumentālā raidījuma cikla centrā ir nevis institūciju veidotie naratīvi, bet gan cilvēkstāsti, iedzīvotāju atmiņas un viņu nebeidzams darbs kopienas labā, lai saglabātu valodu, rituālus, tradīcijas un nodotu tās no paaudzes paaudzē.

[3] Iesnieguma noslēdzošajā daļā Iesniedzējs uzskaita Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa un starptautisko tiesību pārkāpumus, kurus viņš ir saskatījis šajā Raidījumā:

1. nepozicionējot pieaicināto ekspertu apgalvojumus kā viņu personisko viedokli, nepārbaudot viņu sniegtās informācijas korektumu un nenodrošinot korektas informācijas vai nekorektās informācijas atspēkojumu iekļaušanu raidījuma saturā, ir rīkojušies pretēji labas žurnālistikas principiem, pārkāpjot Žurnālistu ētikas kodeksa 2.1. punktu (Žurnālista galvenais uzdevums ir sniegt sabiedrībai patiesu un pārbaudītu informāciju.), 2.2. punktu (Faktu izklāstam žurnālista veidotajā saturā jābūt objektīvam, skaidram, bez falsifikācijas vai maldināšanas.), 3.2. punktu (Žurnālista pienākums ir pārbaudīt avotu sniegto informāciju.);
2. patvarīgi pārveidojot raidījumā iesaistīto lībiešu tautību, kā arī bez tiešas nepieciešamības norādot tautību, ir rīkojušies pretēji labas žurnālistikas principiem, pārkāpjot Žurnālistu ētikas kodeksa 2.7. punktu (Žurnālistam ir jāatturas no cilvēka etniskās izcelsmes, tautības, profesijas, politiskās pārliecības, reliģisko uzskatu vai seksuālās orientācijas pieminēšanas, ja šīm detaļām nav nozīmes attiecīgajā kontekstā, it sevišķi, ja šādu faktu pieminēšana var šķist aizskaroša.);
3. iekļaujot raidījuma saturā kā faktu pasniegtu maldinošu un raidījumā neatspēkotu informāciju par lībiešu izcelsmi, kas sēj nepamatotas šaubas par Latvijas likumos noteikto lībiešu kā Latvijas pirmiedzīvotāju (autohtonu) statusu, apšaubot lībiešu mūsdienu kopienas pastāvēšanu un lībiešu identitāti, veicinot aizspriedumu veidošanu un uzturēšanu par lībiešiem, veicot manipulācijas ar raidījuma dalībnieku tautību, marginalizējot lībiešiem svarīgus vēsturiskus notikumus un lībiešu pašu lomu lībiešu kopienas, valodas un kultūras pastāvēšanā, ir pārkāpuši Eiropas Padomes Vispārējās konvencijas par nacionālo minoritāšu aizsardzību 5. panta 2. daļu (2. Nekaitējot vispārējās integrācijas politikas ietvaros veiktiem pasākumiem, Puses atturas no tādas politikas vai darbības, kas asimilētu nacionālo minoritāšu personas pret to gribu, un aizsargā šādas personas no jebkādas darbības, kuru mērķis būtu šāda asimilācija) un 6. pantu (Puses veicina tolerances garu un starpkultūru dialogu un veic efektīvus pasākumus, kas veicinātu savstarpēju ciešu un sapratni, un sadarbību starp visām personām, kuras dzīvo to teritorijā, neskatoties uz šo personu etnisko, kultūras, lingvistisko vai reliģisko identitāti, un īpaši izglītības, kultūras un mediju jomās.), tāpat pirmiedzīvotāju tiesību (kas ir civiltiesību daļa) pamata dokumenta, Latvijas Republikas ratificētās ANO Pirmiedzīvotāju tiesību deklarācijas 8. panta 1. daļu (pirmiedzīvotājiem kopā un katram individuāli ir tiesības netikt pakļautiem piespiedu asimilācijai vai viņu kultūras iznīcināšanai.), 2. daļas (Valstis nodrošina efektīvus mehānismus, lai nepieļautu un labotu šādu rīcību:) apakšpunktus a) (jebkuru rīcību, kuras mērķis vai sekas ir pirmiedzīvotāju kā atšķirīgas tautas integritātes, kultūras vērtību vai etniskās identitātes atņemšana;), d) (jebkāda veida piespiedu asimilēšanu vai integrēšanu); un e) (jebkāda veida propagandu, kuras nolūks ir veicināt vai ierosināt pret viņiem vērstu rasistisku vai etnisku diskrimināciju), 9. pantu (pirmiedzīvotājiem un katram atsevišķam indivīdam ir tiesības piederēt pie pirmiedzīvotāju kopienas vai tautas saskaņā ar attiecīgās kopienas vai tautas tradīcijām un paražām. Šo tiesību īstenošana nevar būt pamats nekāda veida diskriminācijai).

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

secina:

[4] Iesniegumā norādītajā "LTV1" raidījumu cikla "Lībieši. Tad un tagad." 1. raidījumā savu viedokli par lībiešu izcelsmi, vēsturi, tradīcijām, to ietekmi mūsdienās, izklāsta Latvijas Piļu un muižu asociācijas vadītājs Roberts Grinbergs un novadpētnieks Gunārs Laicāns, līdztekus lībiešu kopienas dalībniece, dundadzniece Lāsma Sīle citē fragmentus no avotiem par vēsturiskajām

pētnieciskajām ekspedīcijām. Raidījuma otrajā pusē ar saviem atmiņu stāstiem un pārdomām identitātes jautājumos sniedz vairāki raidījuma dalībnieki – lībiešu pēctece, “Media Hub Riga” vadītāja Sabīne Sīle; lībietes (sākotnēji raidījuma titros bija norādīts – lībiešu pēcteces) Ulla Fraser un Dženeta Marinska.

[5] Iesniegumā sniegts Raidījuma vērtējums, ka *Esošajā veidolā raidījums nevis iepazīstina ar Latvijas otro pamattautu – lībiešiem –, bet drīzāk to noniecina; nodrošina nevis sabiedrības informēšanu, bet kalpo kā dezinformācijas avots, radot maldinošu priekšstatu par lībiešu vēsturi, kopienu, tās mantojumu, mūsdienu izpausmēm un problemātiku.*

Savukārt Raidījuma veidotāju skaidrojošajā vēstulē paustais vērtējums ir pretējs: [...] *Raidījumā ir godināta un pozitīvā gaismā izcelta viena no Latvijas pamattautām [...]*

Noskatoties Raidījumu, ombuds nerada apstiprinājumu Raidījuma veidotāju pārliecībai – *Iepazīstoties ar pilnu raidījuma ierakstu, ikvienam skatītājam un ikvienai skatītājai būs skaidrs, ka lielākā daļa [...] apgalvojumu ir nepatiesi [...]* Raidījuma saturu var uztvert divējādi – gan tā, kā to ir uztvēris Iesniedzējs, gan tā, kā to skaidro Raidījuma veidotāji. Katrai pusei ir sava taisnība, kuru nosaka katras iesaistītās puses intereses:

- Iesniedzēja intereses raksturo tas, lai par lībiešiem, kā Latvijas seno pamattautību, pirmiedzīvotājiem tiktu sniegta pilnvērtīga un kvalitatīva informācija un lai attieksme pret lībiešiem būtu izprotaša un iejūtīga, ievērojot visas tās tiesības, kuras ir nostiprinātas Latvijas likumdošanā un starptautiskajās tiesību normās;
- Raidījuma veidotāju interesēs ir, lai viņu radošā darba rezultāts tiktu atzīts par kvalitatīvu un atbilstošu profesionālajām prasībām, lai LTV auditorija to skatītos un lai sabiedrībā rastos pozitīva rezonanse par raidījumu;
- LTV intereses nosaka tas, lai, iepērkot kvalitatīvu un redakcionālajām vadlīnijām atbilstošu saturu, tiktu izpildīts Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sabiedriskā pasūtījuma vadlīnijās noteiktais prioritāšu uzdevums “Nodrošināt saturu par latgaliešiem un lībiešiem, to vēsturi, ikdienu un nozīmi latviešu nācijas un Latvijas identitātes veidošanā”.

Visu triju iesaistīto pušu interesēm pirmšķietami nevajadzētu būt pretrunā cita citai, tomēr var secināt, ka katrai no pusēm ir atšķirīga izpratne par Raidījuma žanru, formātu, uzdevumiem un mērķiem.

Iesniedzējs, paļaujoties uz dokumentālo raidījuma cikla nosaukumu “Lībieši. Tad un tagad”,

domājams, ir pieņēmis, ka Raidījuma uzdevums ir dokumentāli vēstīt par lībiešu vēsturi un lībiešu tautas aktualitātēm mūsdienās, palīdzēt Latvijas iedzīvotājiem tuvāk iepazīties ar lībiešiem, to vēsturi un kultūru, iegūt padziļinātu izpratni par lībiešu vēl līdz galam nenovērtēto ietekmi latviešu nācijai, latviešu valodai, Latvijas kultūras veidošanās procesos. Respektīvi, Iesniedzēja cerības un gaidas ir bijušas par Raidījuma dokumentējošo, faktus apkopjošo, informatīvi-izglītojošo funkciju. Cerībām un gaidām nepiepildoties, dabiska ir vilšanās sajūta un tam sekojošais aizvainojums, kas skaidro Iesniedzēja nereti pārspīlētos un emocionālos apgalvojumus un argumentus. Domājams, Iesniedzējam nebūtu pretenziju pret Raidījumu, ja tā nosaukums būtu, piemēram, “Dundagas un Popes novadi. Tad un tagad” vai arī, ja tas nebūtu dokumentālā cikla “Lībieši. Tad un tagad” pirmais raidījums, kurš piesaka visa cikla tēmu un skaidro šīs tēmas risinājuma konkrēto ieceri un ievirzi. Pretējā gadījumā Iesniedzējam ir radies iespaids, ka savulaik ironiski iecerētais sauklis “Nekādu lībiešu nav!” un tā atveide mākslas objektā Miķeļtornī, Raidījumā ir pārvērties par konstatējošu apgalvojumu “Nekādu lībiešu nav”.

Raidījuma veidotāji, savukārt, norāda, ka šī dokumentālā raidījuma cikla centrā ir [...] **cilvēkstāsti, iedzīvotāju atmiņas** [izcēlums mans – E.A.] un viņu nebeidzams darbs kopienas labā, lai saglabātu valodu, rituālus, tradīcijas un nodotu tās no paaudzes paaudzē. Tas ļauj secināt, ka Raidījuma veidotāju iecere bija ar šajā teritorijā dzīvojošo vai ar to saistīto cilvēku stāstiem atklāt nevis to, kas lībieši **bija** tad un **ir** tagad, bet gan – ko cilvēki domā un stāsta **par** lībiešiem “tad un tagad”, kādas ir to atmiņas, priekšstati, pieņēmumi, izpratne. Šāda raidījuma ievirze ir pilnīgi leģitīma un tā ietvaros radīts satura produkts var atbilst visām kvalitatīva satura prasībām, ja vērtējuma konteksts ir Raidījuma atmiņas, pieņēmumus un leģendas atklājošā informatīvi-izklaidējošā funkcija. Cikla pirmo raidījumu var uztvert kā kvalitatīvu un aizraujošu ceļvedi par Ziemeļkurzemi, ieintrigējot skatītāju apmeklēt Popes un Dundagas muižas, kuras, nenoliedzami, ir šāda apmeklējuma vērtas. Ņemot vērā šādu Raidījuma ievirzi, pamatojumu iegūst plašā informācija par abu muižu vēsturi un to īpašniekiem, kā arī nepieciešamība rādīt Irbenes radiolokatoru un pieminēt to kā vienu no iemesliem Lībiešu krasta depopulācijai PSRS okupācijas laikos.

[6] Tādējādi var secināt, ka Iesniedzējs ir pārpratis Raidījuma žanru, formātu, uzdevumus un mērķus un attiecinājis uz šī Raidījuma saturu tos kvalitātes vērtēšanas kritērijus, kas vairāk raksturīgi dokumentējošiem informatīvi-izglītojošiem raidījumiem vai pat analītiski-pētnieciskiem ziņu raidījumiem. Raidījuma veidotāji varētu vienkārši šos pārpratumus kļiedēt, paskaidrojot savu ieceri, izvēlēto pieeju, raidījuma žanru, formātu, mērķus un uzdevumus. Tādējādi abām pusēm būtu skaidri pušu mērķi un veidotos savstarpēja izpratne.

Tomēr Raidījuma veidotāji saskata Iesniegumā institucionālu vērsanos pret viņu izteiksmes brīvību un institucionālu naratīvu uzspiešanu:

- [..] *dokumentālā raidījuma cikla centrā ir nevis **institūciju veidotie naratīvi** [izcēlums mans – E.A.], bet gan cilvēkstāsti [..];*
- [..] Iesniedzējs vēstulē vairākkārt pieprasa Raidījumā iekļaut **institucionālos naratīvus** [izcēlums mans – E.A.] *jeb LU Lībiešu institūta darbinieku viedokli, [..]*
- *Mēs neapstrīdam Iesniedzēja personīgo viedokli, kādā apjomā ir saglabājusies un tiek kopta lībiešu nemateriālā kultūra, taču aicinām respektēt citu cilvēku domas un vērtējumu, kas var atšķirties no Lībiešu kopienas deleģētā pārstāvja Latviešu vēsturisko zemju attīstības padomē, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu padomes Sabiedriski konsultatīvā foruma dalībnieka, LU Lībiešu institūta pārstāvja, ANO Starptautiskās Pirmiedzīvotāju valodu desmitgades (2022–2023) globālās darba grupas locekļa un Latvijas Universitātes Lībiešu institūta direktora viedokļa;*
- *Atkārtoti vēlamies uzsvērt, ka Raidījums nav par to, kāds ir **pētniecības institūtu un sabiedrisko organizāciju** [izcēlums mans – E.A.] ieguldījums, naratīvs un normatīvā leksika par lībiešiem, bet gan to iedzīvotāju skatījums un sociālā atmiņa, kas dzīvo Raidījumā apskatītajās teritorijās.*
- *Mēs novēlam, lai atšķirības starp **institucionālajiem naratīviem** [izcēlums mans – E.A.] un iedzīvotāju interpretācijām, ja tās balstītas nepatiesos apgalvojumos un maldinošos mītos, būtu pēc iespējas mazāk.*

Šāda situācijas interpretācija neņem vērā to, ka Iesniedzējs ir vērsies pie ombuda un LTV nevis kā iepriekš uzskaitīto institūciju dalībnieks un amatpersona, bet kā privātpersona.

Papildus Raidījuma veidotāji savā skaidrojuma vēstulē pauž arī argumentus par redakcionālās neatkarības apdraudējumu, apliecinot atzīstamu Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju pārzināšanu:

- *Šīs kļūdas [kļūdas, uz kurām norāda Iesniedzējs – E.A.] (..) nav uzskatāmas par rupjiem Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju pārkāpumiem un nav būtiski aizskarošas kādai personai vai sabiedrības grupai; tās ir nenozīmīgas, kuras saskaņā ar Latvijas Televīzijas Satura kļūdu labošanas pamatprincipiem ir iespējams labot Raidījuma failā bez plašāka skaidrojuma, kas attiecīgi arī ir izdarīts (..).*
- *Raidījuma veidotāji vēlas uzsvērt un atgādināt ikvienam skatītājam, ka Latvijas Televīzija un neatkarīgie producenti ir tiesīgi uz redakcionālo neatkarību intervējamo personāžu, tematikas un satura atlasē. Tajā pašā laikā Raidījuma veidošanā ir saistošs Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajās vadlīnijās definētais princips “Objektivitāte”, kas paģērē, ka “sabiedriskie mediji satura izklāstā balstās uz faktiem, izmanto informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādā, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi”.*
- *Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas nosaka, ka “sabiedriskie mediji atspoguļo dažādu sabiedrības grupu viedokļus, arī tādus viedokļus, kas kādam varētu likties nepieņemami”.*

- [...] Iesniedzējs vairākkārt vēstulē cenšas iejaukties redakcionālajā neatkarībā, tādējādi pašam simpatizējot autokrātiskam mediju pārvaldības stilam, kur ārējas institūcijas nosaka mediju redakcionālo politiku, kaut pats tādu nepamatoti saskata Raidījuma saturā.
- Raidījums noteikti ir uzrādījis problemātiku šajā jomā, uz ko paškritiski būtu jāparaugās arī institūcijām, kuras par to ir atbildīgas un pašām jārīkojas, nevis jāgaida, ka to viņu vietā paveiks kāds cits. Mēs noteikti esam gatavi palīdzēt, ja tiek respektēta sabiedrisko mediju redakcionālā neatkarība!

Jāatzīmē, ka LTV savā atbildes vēstulē nenorāda uz sabiedriskā medija neatkarības aizskārumu Iesniegumā. Jebkuram sabiedrisko mediju patērētājam ir tiesības vērsties pie LTV vai ombuda ar savām pretenzijām par Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju vai Rīcības un ētikas kodeksa pārkāpumiem medija saturā. Sabiedriskā medija satura kvalitātes kritika nav klasificējama kā vēršanās pret SEPLPL 3. panta 1. daļā noteikto pamatprincipu “Sabiedriskie elektroniskie plašsaziņas līdzekļi ir brīvi no politiskas, ekonomiskas, atsevišķu interešu grupu un citādas ierobežošanas to darbībā.” Kritiskas atgriezeniskās saites saņemšana ļauj medijiem izvērtēt un uzlabot satura un pakalpojumu kvalitāti, atzīt un labot pieļautās kļūdas, ja tādas ir bijušas. Norobežošanās no auditorijas, kritisku vērtējumu neuzklausīšana vai noraidīšana, atsaucoties vienīgi uz redakcionālās neatkarības pamatprincipu, var tikai mazināt sabiedrības uzticēšanos sabiedriskajam medijam.

[7] Jāsecina, ka galvenā domstarpība starp Iesniedzēju un Raidījuma veidotājiem, kura veido kontekstu visām pārējām raidījuma satura vērtējumu atšķirībām, ir jautājumā par vēsturisko migrācijas procesu Lībiešu krastā.

Ir jāņem vērā, ka tā ir pēdējā lībiešu kompakti apdzīvotā teritorija, kurā saglabājās lībiešu valoda, kultūra, īpašais dzīves veids un mūsdienās tā ir kļuvusi par lībiešu kultūras aktivitāšu centru. Iesniedzējam Raidījumā paustais viedoklis par to, ka lībieši šajā teritorijā ir ienācēji un ka ienācēji iespējams nemaz nav bijuši lībieši, bet citu somugru tautu pārstāvji, šķiet līdzvērtīgs centieniem apstrīdēt lībiešu kā Latvijas senas pamattautības un pirmiedzīvotāju statusu, kas, protams, ir pārspīlēts vērtējums no Iesniedzēja puses.

Domājams, ka jautājums par migrācijas procesiem un Ziemeļkurzemes sentautu (ne tikai lībiešu, bet arī kuršu un vendu) nacionālo un lingvistisko piederību ir akadēmisku diskusiju priekšmets, kuru nevar atbildēt ar Raidījuma saturu, kura ieceres pamatā ir citi uzdevumi. Tomēr Raidījuma veidotājiem bija jāņem vērā šo domstarpību pastāvēšanu un sporādisku diskusiju uzplaiksnījumus publiskajos medijos un sociālajos tīklos (piemēram, saistībā ar vēsturnieka Agra Dzeņa stāstījumu LR1 raidījumā “Zināmais nezināmajā” 2023. gada 23. martā¹). Šo diskusija pēdējā epizode attiecās

¹ <https://lr1.lsm.lv/lv/raksts/zinamais-nezinamaja/daba-libiesu-kultura-ko-par-dabu-cilveka-attiecibam-stasta-libie.a174233/>

uz Nacionālā kultūras mantojuma pārvaldes 2024. gada 20. septembra publicēto “Aicinājumu atbildīgi interpretēt vēstures faktus”², kā reakcija uz izskanējušo raidījumu cikla “Lībieši. Tad un tagad” pirmo raidījumu.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

vērš uzmanību:

[8] Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds atzinumus sniedz normatīvo aktu definētajās kompetences robežās un izmantojot sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un Rīcības un ētikas kodeksu normas, kas attiecas uz profesionālo ētiku un tās ievērošanu redakcionālajos lēmumos un profesionālajās procedūrās, kas veiktas sabiedrisko mediju satura veidošanas procesā. Nedz normatīvie akti, nedz sabiedrisko mediju redakcionālās vadlīnijas un LTV Rīcības un ētikas kodekss nedod ombudam tiesības sniegt iesniegumā minēto apstākļu juridisko izvērtējumu.

Saskaņā ar SEPLPL 18. panta 1. punktā noteikto “Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds pārrauga sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu sniegto pakalpojumu atbilstību šā likuma 1. pantā noteiktajam mērķim un 3. pantā noteiktajiem sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu darbības pamatprincipiem, sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ētikas kodeksiem un redakcionālajām vadlīnijām un pēc savas iniciatīvas vai uz personu iesniegumu pamata sniedz atzinumus par sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un pakalpojumu **atbilstību minētajiem dokumentiem**, kā arī pilda citas šajā likumā noteiktās funkcijas. [visi izcēlumi mani – E.A.]

Savukārt šī panta 2. punkts nosaka, ka “Jebkura persona var vērsties pie sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuda ar iesniegumu, lūdzot izvērtēt sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu programmu un iepriekš sniegto pakalpojumu **atbilstību šā panta pirmajā daļā minētajiem dokumentiem** [izcēlums mans – E.A.]. Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuda lēmums iesnieguma iesniedzējam nav saistošs un nav nedz apstrīdams, nedz pārsūdzams”.

Atsaucoties uz iepriekš minēto, ombuds vērš uzmanību, ka tā kompetencē neietilpst sabiedrisko mediju raidījumu satura atbilstības Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa noteikumiem izvērtējums. Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas kodeksa noteikumu pārkāpumus izskata Latvijas Žurnālistu asociācijas Ētikas komisija.

Iepriekšminēto apsvērumu dēļ, ombuda atzinums veidots vērtējot Iesniegumā minēto LTV

² <https://www.nkmp.gov.lv/lv/jaunums/aicinajums-atbildigi-interpretet-vestures-faktus>

Raidījuma atbilstību Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām (turpmāk – Redakcionālajām vadlīnijām), kurās ir noteikts, ka “Redakcionālās vadlīnijas attiecas uz **visu sabiedrisko mediju veidoto saturu** – neatkarīgi no platformas un **sadarbības formas** ar sabiedriskajiem medijiem. Vadlīnijas ir saistošas visiem sabiedrisko mediju darbiniekiem, **neatkarīgajiem producentiem**, autoriem, individuālajiem komersantiem un citiem, kas sadarbojas ar sabiedriskajiem medijiem satura veidošanā un publiskošanā [visi izcēlumi mani – E.A.]. Ombuds vērtē Raidījuma atbilstību tām Latvijas sabiedrisko mediju redakcionālo vadlīniju prasībām, kuras saturiski atbilst Iesniedzēja norādītajiem Žurnālistu ētikas kodeksa punktiem:

- **2.1. punktam** “Žurnālista galvenais uzdevums ir sniegt sabiedrībai patiesu un pārbaudītu informāciju.”
- **2.2. punktam** “Faktu izklāstam žurnālista veidotajā saturā jābūt objektīvam, skaidram, bez falsifikācijas vai maldināšanas.”
- **3.2. punktam** “Žurnālista pienākums ir pārbaudīt avotu sniegto informāciju.”
- **2.7. punktam** “Žurnālistam ir jāatturas no cilvēka etniskās izcelsmes, tautības, profesijas, politiskās pārliecības, reliģisko uzskatu vai seksuālās orientācijas pieminēšanas, ja šīm detaļām nav nozīmes attiecīgajā kontekstā, it sevišķi, ja šādu faktu pieminēšana var šķīst aizskaroša.”

Izvērtējot konstatēto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons

atzīst:

[9] Ņemot vērā, ka Redakcionālajās vadlīnijās ir noteikti šādi profesionālā principa “Precizitāte” ievērošanas nosacījumi – “Uz dažiem žanriem – spēlfilmām, izklaidi, šoviem, humora un satīras raidījumiem, radioteātra iestudējumiem – netiek attiecinātas tās precizitātes prasības, kas ir obligātas faktos balstītam žurnālistikas saturam”, tad, vērtējot iespējamo principa “Sabiedriskie mediji sniedz pārbaudītu un iespējami precīzu informāciju, tie nedrīkst apzināti maldināt auditoriju, sagrozīt vai izdomāt faktus. Ja par kādas informācijas precizitāti ir šaubas, tas ir skaidri jānorāda” pārkāpumu, ir jāņem vērā konkrētā Raidījuma žanrs un formāts, uzdevumi un mērķi. Tā kā Iesniegumā minētais Raidījums nav faktos balstīts žurnālistikas saturs, bet gan subjektīvu cilvēkstāstu atainojums, kurā redakcionālā pozīcija atklājas vienīgi caur informācijas avotu izvēli, sižeta virzīšanu un lēmumiem par avotu sniegtās informācijas iekļaušanu saturā, tad ombuds atzīst tikai daļēju profesionālā principa “Precizitāte” pārkāpumu, vērsot Raidījuma veidotāju uzmanību uz nepieciešamību ievērot samērīgu šaubu principu attiecībā uz informācijas avotu sniegto saturu un prasību to pārbaudīt. Nekritiska attieksme pret informācijas avotiem neļauj savlaicīgi novērst neprecizitātes un aplamības, kā to parādīja Raidījumā paustais aplamais viedoklis par vārda

“sklanda” izcelsmi. Ja Raidījuma veidotāji būtu pārbaudījuši šo informāciju un atklājuši neatbilstību, iespējams, tas radītu piesardzību, vērtējot citu šī informācijas avota sniegto informāciju. Ja Raidījuma veidotāji, piemēram, pārbaudītu, kurā gadā sāka būvēt Irbenes radiolokatoru, iespējams viņi aizdomātos par to, vai Lībiešu krasta depopulācijas pamatā tomēr nav citi, agrāki politiskie un ekonomiskie procesi pēckara Latvijā.

[10] Ombuds, ņemot vērā Raidījuma žanru, formātu, uzdevumus un mērķus, atzīst daļējus Redakcionālo vadlīniju principu “Objektivitāte”, “Faktu nošķiršana no viedokļiem”, “Viedokļu daudzveidība” pārkāpumus.

Objektivitātes princips pieprasa satura izklāstā balstīties faktos, kas šāda veida raidījumos ir grūti realizējams, jo cilvēkstāsti ir subjektīvas interpretācijas, sociālās atmiņas konstrukcijas, kam nepiemīt īpašība būt patiesam vai aplamam, bet vērtējamās kategorijās – saprotams, ticams, pieņemams. Šādos gadījumos lielāku nozīmi iegūst prasība saturā izmantot informāciju, kas palīdz saprast kontekstu, un gādāt, lai izskan tematam, žanram vai raidījuma formātam būtiskie argumenti un viedokļi. Šī prasība Raidījumā ir ievērota tikai daļēji, jo kontekstuālo informāciju galvenokārt sniedz tie paši avoti, kuri šajā kontekstā pēc tam pievieno savu viedokli – interpretāciju par vēsturiskajiem notikumiem (migrācijas procesi senatnē, lībiešu dumpis, muižu loma, nemateriālās kultūras izzušana, utt.). Ja kontekstuālā informācija tiktu sniegta no cita, neitrāla avota, tas spētu koriģēt auditorijas uztveri un daudz ko no informantu teiktā ļautu saprast tikai kā vienu iespējamo viedokli, nevis kā objektīvu faktu. Neitrāla kontekstuālā informācija vienlaicīgi palīdzētu ieraudzīt iztrūkumus informantu sniegto argumentu un viedokļu jomā. Katrs Raidījumā paustais viedoklis ir uzklaušīšanas vērts, taču papildu kontekstuālās informācijas sniegšana ļautu saprast, ka katrā jautājumā var būt arī atšķirīgi viedokļi, kuros ir vērts ieklausīties.

Raidījuma kopējais naratīvs, kā to atklāja pats Iesnieguma fakts, ir izrādījies vienpusējs, ar nosacījumu, ka ar Raidījumu tiek pretendēts izstāstīt stāstu par lībiešu pagātni un tagadni. Taču, ja Raidījums pretendētu tikai uz stāstu stāstīšanu par to, kādi pieņēmumi un atmiņas ir cilvēkiem, kas dzīvo kādreizējo Popes un Dundagas muižu teritorijās, tad pretenzijas par objektivitāti, viedokļu un faktu nošķiršanu un viedokļu daudzveidību nerastos. Taču tad, savukārt, rastos pamatotas aizdomas, vai lībiešu pieminēšana šajos stāstos nav tikai centieni sižetiski savienot dažādos novada cilvēku stāstus vienā kopumā.

[11] Redakcionālo vadlīniju raidījumu un cita satura veidošanā 2.1. punkts “Cilvēka cieņa” nosaka, ka “Sabiedrisko mediju žurnālists respektē personas cieņu un godu, tautību, domāšanas veidu, politisko un reliģisko pārliecību. Žurnālists atturas no cilvēka etniskās izcelsmes, rases, tautības,

profesijas, politiskās pārliecības, reliģisko uzskatu, seksuālās orientācijas, fizisko trūkumu, veselības stāvokļa u.tml. aspektu pieminēšanas, ja šīs detaļas nav nozīmīgas attiecīgajā kontekstā vai arī tās nav būtiskas ziņas vai informācijas sastāvdaļa”. Ombuds neatzīst šajā punktā noteikto prasību pārkāpumu saistībā ar to, ka Raidījuma dalībniekiem tiek norādīta piederība lībiešiem, neatkarīgi no tā, kāds ir izvēlētais apzīmējums (lībietis vai lībiešu pēctecis). Domājams, Iesniedzējs ar šāda pārkāpuma norādi ir vēlējis uzsvērt savu viedokli, ka Raidījums nemaz nav par lībiešiem. Šādā gadījumā viņa pretenzijas būtu vietā, jo tad tautības pieminēšanai nav īsti pamatojuma.

Izvērtējot atzīto, Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas līdzekļu ombuds Edmunds Apsalons
iesaka:

[12] LTV, slēdzot līgumus ar satura veidotājiem, līgumā ir jānorāda sadarbības partnera pienākums satura veidošanā vadīties pēc Sabiedrisko mediju redakcionālajām vadlīnijām. Pieņemot neatkarīgo producentu veidoto saturu, ir jāizvērtē, vai tajā nav Redakcionālo vadlīniju pārkāpumi.

Sabiedrisko elektronisko plašsaziņas

līdzekļu ombuds

(paraksts)*

Edmunds Apsalons

*DOKUMENTS PARAKSTĪTS AR DROŠU ELEKTRONISKO PARAKSTU UN SATUR
LAIKA ZĪMOGU